

Hari Kunzru
GÖLGENİN
GÖLGESİ

roman

İngilizce aslından çeviren
KIVANÇ GÜNEY

Hari Kunzru
GÖLGENİN
GÖLGESİ

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Yayına Hazırlayan: Seçkin Selvi
Dizgi: Gelengül Çakır
Düzeltili: Fulya Tükel
Montaj: Mine Sarıkaya
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Şefik Matbaası

1. basım : 2004

ISBN 975-07-0417-7
© Hari Kunzru, 2002 / Akcalı Telif Hakları Ajansı /
Can Yayınları Ltd. Şti. (2002)

Hari Kunzru GÖLGENİN GÖLGESİ

ROMAN

İngilizce aslından çeviren
KIVANÇ GÜNEY

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
The Impressionist

TEŐEKKÜR

Babam Ravi ve annem Hilary Kunzru'ya; Carole Baron ve Dutton'dakilere; Jonny Geller, Hannah Griffiths, Carol Jackson ve Curtis Brown'daki herkese; Simon Prosser, James Flint, Zadie Smith, Jess Cleverly, Sneha Solanki, the Borg (www.metamute.com), Rosemary Goad, Jon Bradshaw, Penny Warburton, Elaine Pyke, Gaston ve François'a; British Library Oryantal ve Hindistan Ofisi koleksiyonu çalışanlarına; Google'a ve bu romanın yazımı sırasında bilgi, fikir, para ve sevgi sağlayan kişilere teşekkürler.

“Unutma, aniden deęişebilirim. Her Şey
seninle büyük silah Zam-Zammah altında ilk
konuŐtuęumuz zamanki gibi olur.”

“Harikalar Evi’ne ilk gidiŐimde beyaz
adamların giysilerine bürünmüş bir oğlandın.
İkincisindeyse bir Hindu.  ç nc  kez neye
d n Őeceksin?”

—Rudyard Kipling, *Kim*

PRAN NATH

Yeni yüzyılın üçüncü yılında bir öğleden sonra, bir zamanlar bereketli dağ toprağı olan kırmızı toz havada titreşiyor ve dağların güneyindeki ovaları yaran koyaklarda ağır ağır ilerleyen atlının üzerine yağarak boğazını kurutuyor, giysilerini kaplıyor, ter içindeki al yanaklı İngiliz suratının gözeneklerini tıkıyor.

Atlının adı Ronald Forrester ve toz onun uzmanlık alanı. Daha doğrusu uzmanlık alanı tozla savaşmak. Simla'daki Avrupa Kulübü'nde şu şakayı yapmaktan hiç bıkmazlar: *Forrester the forester*.¹ Yanında çalışan Hintlilere bunu bir-iki kez açıklamaya çalıştıysa da espriyi bir türlü kavrayamadılar. Bu lakabın da mesleğiyle ilgili olduğunu sandılar. Ormancı Sahip.² Mühendis Sahip ya da Yargıç Bey gibi.

Forrester Sahip toza karşı ağaçlarla savaşıyor. Dağların tepesinde, erozyona uğramış yamaçların etrafında at sürerek, koruyucu fidanlık bölgeler kurarak, köylüleri toprağın korunması konusunda eğiterek ve ağaç kesimiyle izinsiz otlatmanın yasaklanmasına ait yasaların çıkartılması için uğraşarak yedi yılını harcadı. Bu yüzden düştüğü durumun gülünçlüğünü ilk algılayan da kendisi oluyor. İşte şu anda, izinliyen bile, mesleği hâlâ peşini bırakmıyor.

Kekremsi bir suyla dolu matarasından bir yudum alıyor, atı kayıp dik ve kuru yokuştan aşağı taşlar yuvarlayarak yeniden dengesini sağlayana kadar eyere asılıyor. Öğleden sonra geç saatler, yani en azından sıcaklık

¹ Ormancı anlamına gelen ve soyadıyla aynı şekilde okunan 'forester' sözcüğüyle kelime oyunu yapılıyor. (Çev.)

² Hindistan'da Avrupalılara verilen bir unvan, efendi. (Yay.)

biraz olsun azalmış. Üzerindeki gökyüzü, bu günlerde patlayacak musona gebe kurşuni-mavi bulutlarla kaplı. Forrester yağmurun bir an önce başlaması için dua ediyor.

Forrester'ın bu ülkeye gelmesinin tek nedeni burada ağaç olmaması. Bir gün görev yaptığı yerde, Hükümet Bungalovu'nun verandasında otururken, ağaçsızlığın huzurlu bir yolculuk için yeterli neden olabileceğine dair sapıkça bir düşünceye kapılmıştı. Ama geldikten sonra buradan hoşlanmadı. Burası çorak bir ülke. Yeni sürgün filizler bile rasgele saçılmış gibi. Köylülerin bir setler ve kanallar şebekesi kullanılarak zahmetle sulanan cılız ürünleri dışında, var olan tek bitki örtüsü püskül püskül, canlı sarı renkte çimler ve güdük dikenli çalılar. Bütün bu kuruluşun ortasında kendini sanki yanlış yerdeymiş gibi rahatsız hissediyor.

Sabahları güneş çadırını ısıtmaya başladığında, Forrester düşlerinde hızlı marş temposuyla yürüyen bir geçit resmi görür. Ağaçlı düşler. Kozalaklı kırmızı urbalar¹ gibi 'yokuş-yukarı-vadi-aşağı' uygun adım yürüyen sedir ağacı alayları. Tespih ağacı, sal ve gül ağacı. Kara yapraklarıyla gökyüzünün mavisini gözlerden saklayan, dokunaçlar gibi kök salmış hintincirleri. Gösteriye İngiliz ağaçları, yıllardır görmemiş olduğu ağaçlar bile katılır. Tuhaf biçimli meşeler ve salkım-söğütler bitişik düzen gözlerinin önünden geçerlerken, o da yatağında döner durur. Bu düşler, Forrester'ı kendi ormanlarının altüst edilmiş, gülünçleşmiş olmasından duyduğu gerginlik ve huzursuzlukla kan ter içinde yataktan fırlatır. Bir yan gösteri. Başrollerinde ağaçların oynadığı müzikal bir komedi. Ter ve tozdan oluşan kırmızı dereler daha tıraş olacak zaman bulamadan, çoktan alnından akmaya başlamış olur. Forrester kendinden

¹ Yazar roman boyunca anakronizmler kullanıyor ve çağdaş çizgi romanlara göndermeler yapıyor, kırmızı urbalarsa Teksas ve Tommiks çevirilerinde İngiliz askerlerine verilen isimdir. (Çev.)

başka suçlayabileceği kimse olmadığını biliyor. Güneye gelmek için yılın en uygunsuz zamanı olduğunu ona söylemeyen kalmadı.

Forrester'a sorulsa, burada ne işi olduğunu açıklamakta oldukça zorlanır. Belki de sırf aksiliğinden, çünkü bu mevsimde herkes kuzeydeki serin tepelere gider. At sırtında kendisinin bile ne olduğunu bilmediği bir şeyi arayarak tam üç hafta geçirdi. Bir boşluğu dolduracak bir şey. Son zamanlara kadar dağlardaki yaşam ona yeterli görünüyordu. Yalnızlık çekiyordu kuşkusuz. Gerçi Forrester, bazılarının yaptığı gibi, adamlarını dışlamaz, onlarla konuşur ve hayatlarının ayrıntılarıyla içtenlikle ilgilenir. Ama ırklar arasındaki farklılıkların üstesinden gelmek zor, hem Forrester üniversitedeyken bile fazla sosyal biri değildi. Hep mesafeli davranırdı.

Sıradan erkekler doldurulacak bu boşluğu bir kadın şeklinde tanımlar ve uygun bir eş avlamak için tatillerini Simla'daki çay partileriyle polo maçlarında geçirebilirler. Ancak Forrester, zor ve suskun bir erkek olarak, hayatın ağaçlar olmadan neye benzeyeceğini görmek istedi. Sonuçta bunun umurunda bile olmadığını anladı, ama bu da bir çeşit gelişme sayılır, herhalde. Forrester'a göre hayat, esas olarak insanın sevdiği şeyleri sevmediklerinden ayırması sanatı. Onun zorlandığı nokta bilançonun artı hanesine eklenecek çok az şey bulabilmesi. Şimdi de hakilere bürünmüş bir boşluk halinde, ağaçları düşleyerek ve o boşluğu dolduracak başka bir şeyi bekleyerek koyaklar boyunca at sürüyor.

Aradığı şey kuş uçuşu iki kilometreden daha yakın, ama dolana dolana uzanan patika bu mesafeyi iki katına çıkarıyor herhalde. Güneş alçalırken, Forrester bozkır renkli manzarada bir metal parıltısı ve pembe renkli bir şeyin yanıp söndüğünü görüyor. Durup izlemeye başlıyor, dişlerinin sınımsıkı kenetlendiğini hissederek eyerin üstünde geçit törenindeki bir süvari gibi kasılıyor. Son bir buçuk gündür kimseye rastlamadı. Ufukta ağır ağır

bir grup adam beliriyor, bunlar görünüşe bakılırsa Rajput köylüleri, develerini çekerek ilerliyorlar. İçlerinden dördü perdeli bir tahtirevanı sarsıla sarsıla omuzlarında taşıyorlar.

Grup seslenme mesafesine yaklaştığında güneş ufka değmek üzere. Kalın, gri bir bulut duvarının üzerinde kıpkırmızı şeritler görünmekte. Atı toynaklarını kurumuş bir nehir yatağının kıyısına vururken, Forrester bekliyor. Tahtirevan taşıyıcıları biraz ötede durup yüklerini yere bırakıyorlar. Devasa pembe türbanlara sarılmış başları, aşırı uzunlukta bıyıklarıyla, satın alacakları boğayı inceleyen alıcılar gibi, terlemekte olan İngiliz'i ölçüp biçiyorlar. Üzerine meraklı ve umursamaz sekiz çift kara göz dikilmiş olan Forrester'ın eli kendiliğinden boynuna gidiyor.

Arkadan; bir *dhoti*'ye¹ sarınmış, kirli beyaz bir gömlek giymiş, kolunun altına siyah bir şemsiye sıkıştırmış sıska, orta yaşlı bir adam çıkıyor. Bir tren memuruna ya da bir özel öğretmene benziyor, bozkırın içinde görüntüsü eğreti ve uyumsuz. Adamların başı olduğu belli, hizmetkârlarının emir almadan durmuş olmalarından canının sıkıldığı da ortada. Adamlarını omuzlayarak öne çıkıp Forrester'ı selamlıyor, ormancı da *topi*'sinin² kenarına dokunarak karşılık veriyor. Forrester adamlarla Hintçe konuşmaya hazırlanırken o kendisini İngilizce selamlıyor:

“Yağmur yağacak gibi, değil mi?”

İkisi de dikkatle gökyüzüne bakıyor. İri bir yağmur damlası soruya yanıt verircesine Forrester'ın yüzüne düşüyor.

Ateş ve su. Toprak ve hava. Bu zıtlıklar üzerine

¹ Hintli erkeklerin bellerine doladıkları beş-altı metre uzunluğundaki kumaş. (Yay.)

² Şapka. (Yay.)

yoğunlaş ve onları uzlaştır. Onları birbiri içine geçir, döndüre döndüre yuvarlayarak, bir bütün olarak geri dönmek üzere karanlık bir tünelden aşağı yolla, her şey birlik içinde, adı tanrı olan büyük bütünlüğün yansımaları. Düşünce parçadan bütüne doğru bu biçimde hama-mdaki tellağın yağlanmış ellerinin dokunuşu kadar yumuşak yolculuk edebilir. Amrita sonsuza kadar düşünebilmek isterdi. Gerçekten zevk alabileceği tek şey buydu! Ama o yalnızca bir kadın ve sonsuzluk ona bahşedilmeyecek. Sonsuzluğun yokluğunda elinde olan zaman içinde gezinmeye, onu bir iplik gibi eğirmeye razı olacak.

Tahtirevanın içi dar ve sıcacık, yiyecek, ter ve gülsuyunun birikmiş kokuları, daha keskin, acı başka bir kokuyla karışmış. Amrita'nın eli bir kez daha sandal ağacından yapılmış hap kutusuna uzanıyor. Dalgın, hafifçe tiksinerken, kaldırım taşları üzerinde sürünen bir yılanı bakar gibi bakıyor eline. Evet, bu onun eli, ama yalnızca şimdilik, yalnızca bir süreliğine. Amrita, kendisinin bu bedenden ibaret olmadığını biliyor. Bu yengece benzer nesne, kutuya, anahtara ve yapışkan yuvarlak haplara dokunan bu şey, yalnızca bir şal ya da bir mücevher parçası kadar kendine ait.

Bir sarsıntı. Durdular. Dışarıda sesler duyuluyor. Amrita seviniyor. On dokuz yaşında, bu onun son yolculuğu ve her türlü gecikme, kutlanması gereken birer olay. Yeni bir afyon hapi yutuyor, sakızlı maddenin acı tadını dilinde hissediyor.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da, rüzgâr sürekli güneybatıdan esti, çamurlu yükünü ovaların üzerinden taşıyarak dağlara vurdu. Hava günlerce, haftalarca yükseldi, yükselirken soğudu, dağların doruklarında kule gibi yükselen yoğun bulutlar oluşturdu. Artık bu asma bulut

bahçeleri kendilerini taşıyamayacak kadar olgunlaşmış durumdalar.

Yani, yağmur yağacak.

İlk önce beklenmeyecek kadar ani bir su baskını şeklinde dağların üzerine düşüyor yağmur. Açıkta yakalanan çobanlar ve oduncular şallarını başlarına örterek sığınacak bir yer arıyorlar. Sonra yağmur zincirleme bir tepkimeyle, buluttan buluta geçerek dağ eteklerine ulaşıyor, ateşleri söndürüyor, çatılarda trampet çalıyor, insanlar uzun zamandır bekledikleri suyu karşılamak için yüzlerinde gülücüklerle evlerinden çıkıyor.

Sonunda çöle de ulaşıyor. Yağmur başlarken, Forrester da kir pas içindeki Brahman'ın söylediklerini dinliyor ve kendi gergin sesinin yer ve zamanın kamp kurmaya uygun olduğunu onayladığını duyuyor. Belki kabalığıyla Moti Lal'i gücendiriyor ama Forrester'ın bununla uğraşacak hali yok. Gözleri, işlemeli perdesi etrafında asık suratlı bir hizmetçinin dönüp durduğu tahtırevana dikiliyor. İçinde oturan her kimse, henüz dışarıya bir göz bile atmadı. Acaba hasta mı, diye merak ediyor, belki de çok yaşlı.

Yağmur çok geçmeden hızlanıyor, toprağın üstüne küçük bombacıklar gibi dolgun damlalar düşmeye başlıyor. Çekilen develer huysuzlanıp homurdanıyorlar. Hizmetkârlar oraya buraya koşuşturup sandıkları açıyorlar. Forrester atından inip eyerini çözerken, Moti Lal durmaksızın konuşuyor. Moti Lal buradaki sahip değilmiş, o yalnızca ailenin güvenilir bir hizmetkârıymış. Genç hanımına Agra'daki amcasının evine giderken eşlik etme görevi kendisine düşmüş. Alışılmadık bir durummuş elbette, ama hafifletici nedenler varmış.

Hafifletici nedenler mi? Bu zavallı budala neden söz ediyor böyle? Forrester nereden geldiklerini soruyor, adam buldukları yerin en az iki yüz mil batısındaki ufak bir kasabanın adını söylüyor.

“Yani bütün bu yolu yürüyerek mi geldiniz?”

“Evet, efendim. Genç hanım yürümemizi istedi.”

“Neden trene binmediniz ki? Agra buradan yüzlerce mil uzakta.”

“Ne yazık ki trene binmek söz konusu değil. Hafifletici nedenler bunlar işte, anladınız mı?”

Forrester anlamıyor, ama yağmur hızını artırmadan çadırını kurmak onun için daha önemli. Yağış her saniye daha da hızlanıyor gibi. Moti Lal şemsiyesini açıp İngiliz’in yanında duruyor, hiç de yağmurdan korunmasına yardım ettiği yok, çadırının kazıklarını çakan adamın ayağına dolanmaktan başka bir işe yaramıyor. Forrester içinden lanet okurken o düşünce de aklından çıkmıyor bir türlü; demek genç bir kadınmış.

Yağmur tavandan damlayarak kucağına düşüp kırmızı ipeğin üzerinde koyulaşan siyah daireler bırakıyor. Amrita yüzünü yukarı kaldırarak dilini çıkartıyor. Yağış çok şiddetli gibi. Dışarısı karanlık ve galiba –emin olamıyor ama– soğuk; üşüme benzeri bir his. Üşüme hissini engelleyebilmek için sıcaklığı hayal ediyor, yazın babasına ait *havel*’in damındaki yürüyüşlerini anımsıyor. Yakıcı havayı canlı olarak kollarında, yüzünde duyumsuyor. Dövülen halılardan gelen patırtıları ve yerdeki kumları süpüren hizmetkârların süpürgelerinden gelen hışırtıları duyuyor. Sıcak aynı zamanda babasını da düşünmesine yol açıyor; rahibin, kolay tutuşsun diye yağ serpererek ölünün yakılacağı odun yığınının çevresinde dolaşması geliyor aklına, yeniden karanlığa ve soğuğa geri çekiliyor. Alnına, yanağına, dilinin üzerine sular damlıyor. Çok geçmeden sağanak başlıyor. Sırılsıklam perdeler hafiften bedenine çarpıp duruyor. Rüzgâr güçleniyor, hâlâ gelen giden yok. Neler olup bittiğini anlatmak bile akıllarına gelmiyor. Annesi ve babası olmadığına göre artık hanım kendisi. Bunu insanlara gösterecek gücü kendin

Hari Kunzru

GÖLGENİN GÖLGESİ

Hindistan'daki üst kasttan zengin bir ailenin gelini, bir İngiliz'le girdiği ilişkiden olan oğlunu, kocasına kendi oğlu olarak gösterirse, o çocuğun yaşamı doğumundan başlayarak bir gölge niteliğindedir. *Hari Kunzru* bu sürükleyici romanında, *Pran Nath Ranzan*'ı bir tek gölge hayatla sınırlamıyor; Hindistan'dan İngiltere'ye, oradan Afrika'ya uzanan serüvende *Pran Nath*, hayatta kalabilmek için pek çok gölge kimliğe bürünmek zorunda kalıyor. Kimi zaman kadın kılığında bir geneleve kapatılıp, *Rüksana* adıyla imparatorluk ve sömürge arasındaki oyunda bir piyon olarak kullanılıyor. Kimi zaman *Clive* adıyla bir İngiliz binbaşısının ihtirasına kurban oluyor. Onu bazen *Robert* kimliğiyle misyoner bir ailenin evlatlığı olarak, bazen *Hoş Bobby* lakabıyla fahişelerin ve pezevenklerin ayak işlerine koşarken görüyoruz. Yeri geliyor, yetim *Jonathan* olarak çıkıyor karşımıza, ya da Afrika'da antropolojik araştırmalar yapan gönüllü bir kâşif. Bunca gölge kimlik arasında *Pran Nath*, yalnızca gerçek adını değil, gerçek kimliğini de yitiriyor. İçgüdüsel yaşam savaşı onu çoğaltılmış gölgelerden oluşan *Gölgelerin Gölgesi*'ne dönüştürüyor. Hint asıllı *Hari Kunzru*'nun haklı bir başarı kazanan bu romanı, *Pran Nath Ranzan*'ın ironik öyküsü yanında, farklı töreleri, uluslararası oyunların acımasızlığını, değişik toplumsal yapıları da irdeliyor ve salt hayatta kalmak adına kimliksizliğin kabul edilip edilemeyeceğini de sorguluyor.

ISBN 975-07-0417-7

Kapak fotoğrafı: TOM MADAY

9 789750 1704178

<http://www.canyayinlari.com>